

БАГАЛІЙ-ТАТАРИНОВА ОЛЬГА ДМИТРІВНА

Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна (07.10.1889 – 19.09.1942, м. Харків) – український історик, архівіст, бібліограф, бібліотекознавець. Донька академіка Д. І. Багалія. Працівниця Харківської громадської бібліотеки (пізніше Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, 1918–1933 з перервами), бібліотеки Харківського університету (1935–1942), співробітниця кафедри європейської

культури цього університету (1922), наукова співробітниця Інституту Тараса Шевченка (1933–1935) та Інституту української літератури АН УРСР (1936–1941).

Народилася в Харкові у родині професора Харківського університету, вченого-історика Д. І. Багалія. Сім'я мала четверо дітей: Наталія (1888–1968), Ольга (1889–1942), Олександр (помер у віці 5 років) та Марія (1899–1920). Родина мешкала у власному будинку на Технологічній вулиці (нині – вулиця Багалія), де й нині живуть нащадки Багаліїв.

У 1907 р. Ольга разом із сестрою Наталею закінчила харківську гімназію, в 1914 р. – історичне відділення історико-філологічного факультету Вищих жіночих курсів у Москві.

З матеріалів звіту Харківської громадської бібліотеки (ХГБ) за 1917–1918 рр. відомо, що у 1918 р. О. Д. Багалій одностайно було «обрано в члени бібліотеки шляхом прямого балотування». Цього ж року Ольга Дмитрівна закінчила тримісячні курси бібліотекарів та почала працювати бібліографом у ХГБ. Також обіймала посади бібліотекаря у кабінеті для читання (1921–1922) та консультаційного відділу. Пізніше, у 1924 р., була заступником завідувача консультаційно-бібліографічного відділу Б. О. Боровича та науковим співробітником бібліотеки.

У звіті Харківської державної бібліотеки ім. В. Г. Короленка за 1928–

1929 рр. у списку посадових осіб О. Д. Багалій-Татарінова позначена як завідувачка відділу «Україніка», створеного її батьком за часів, коли він був головою правління ХГБ.

У 1920–1925 рр. О. Д. Багалій працювала за сумісництвом асистентом на кафедрі російської історії, а пізніше очолила кабінет історії України Харківського інституту народної освіти (ХІНО). Вивчала питання військових поселень у Південній Україні в першій половині XIX ст., діяльності декабристів у Слобідській Україні, історії масонства тощо.

Науковий період у професійному житті О. Д. Багалій-Татарінової розпочався з вступу до аспірантури новоствореної при ХІНО науково-дослідної кафедри європейської культури (1922 р.), яку очолював професор В. П. Бузескул, та початку викладацької діяльності. У цей же час Ольга Дмитрівна визначилася з темою своєї дисертації – «Історія військових поселень на Україні. Початок XIX ст.».

Працювала архівістом Харківського історичного архіву (1922–1927, з перервами), закінчила архівознавчі курси у Харкові (1923). Закінчивши аспірантуру (1925), обійняла посаду наукового співробітника Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури (з 1930 р. – Інститут ім. акад. Д. Багалія) під керівництвом батька, а також виконувала обов'язки секретаря історичної секції (1925–1933).

У травні 1927 р. за запрошенням Французького комітету з наукових зв'язків з Росією, Народний комісаріат просвіти (Наркомпрос) відрядив Ольгу Дмитрівну до Франції, у Париж, для роботи в архіві Міністерства іноземних справ. Окрім роботи в архіві за темою дисертації, Ольга Дмитрівна отримала завдання ознайомитися зі станом сучасної бібліотечної справи на Заході. Таке розпорядження надійшло від директора Харківської державної бібліотеки ім. В. Г. Короленка Н. І. Чепіги.

Перебуваючи у відрядженні, Ольга Багалій знайомилася з діяльністю Паризької національної бібліотеки, а у 1928 р. виступала з доповіддю

«Паризькі бібліотеки. Особисті враження» у Всенародній бібліотеці України (нині – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського), а також у Харківській державній бібліотеці ім. В. Г. Короленка (з 1930р. – Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, ХДНБ).

У 1930 – 1934 рр. була позаштатним співробітником Комісії для вивчення соціально-економічної історії України XVIII – XIX ст. з питань історії революційної боротьби.

Після смерті батька у 1932 р. Ольга Дмитрівна займалася описом та впорядкуванням його архіву. Була однією з організаторів видання творчої спадщини Д. Багалія у 15 томах, але проєкт не був реалізований.

Після кампанії «чисток» у наукових установах втратила роботу і можливість викладати, опинилася у дуже скрутному становищі. Звільнено її було також зі штату ХДНБ. Причина – репресії по відношенню до співробітників консультативного відділу ХДНБ, пов'язані зі «шкідницькою діяльністю» Б. О. Боровича.

Не маючи стабільної роботи, Ольга Дмитрівна працювала лаборантом на історичному факультеті Харківського університету (1935). Була науковим співробітником Інституту Тараса Шевченка (1933–1935), співпрацювала з Інститутом української літератури АН УРСР (1936–1941).

Ім'я Ольги Багалій тісно пов'язане з Центральною науковою бібліотекою (ЦНБ) Харківського університету, де у 1935 р. вона працювала провідним бібліографом. Історик за фахом, О. Д. Багалій удосконалювала схему класифікації історичної літератури, залучаючи до цієї роботи вчених університету. З кінця 1941 р. (після евакуації вишу) і до кінця життя обіймала посаду заступника директора з наукової роботи ЦНБ, фонди якої вивезти було неможливо. У 1942 р. розпочалася кампанія з вилучення культурних цінностей України, зокрема «бібліотечна кампанія». Завдяки тому, що до складу комісії з «очищення фондів» входила О. Д. Багалій, бібліотека університету не втратила фонд рукописів, стародруків, раритетних видань.

У 1941 р. Ольга Дмитрівна закінчила роботу над дисертацією, але в умовах окупації міста захистити її не мала змоги. На початку 1942 р. О. Багалій була зарахована до групи істориків і архівістів Всеукраїнської академії наук (ВУАН) на чолі з В. В. Міяковським для написання історії архівної справи в Україні.

Ольга Дмитрівна Багалій невтомно працювала, навчалася та передавала знання іншим. За своє життя отримала кілька спеціальностей, але в особовому листку з обліку кадрів у графі «основний фах» вказувала – історик і бібліограф. У вересні 1942 р. трагічно загинула під колесами німецької вантажівки.

Праці

1. Солдатські маси в декабристському русі // Декабристи на Україні: Зб. праць Комісії для дослідів громад. течій на Україні. Т. 1. К., 1926. 21 с.
2. До джерел про декабристський рух на Україні // Архівна справа. 1926. Кн. 2–3. С. 65–70.
3. Дещо про архіви Парижу // Архівна справа. Кн. 5–6. 1928. С. 40–44.
4. Таємна агентура на Україні сто років тому: За рапортами і записками В. С. Сотнікова // Декабристи на Україні: збірник праць комісії для дослідів громад. течій на Україні. Т. 2. Київ, 1930. С. 1.
5. Справа Якова Драгоманова // Декабристи на Україні: збірник праць комісії для дослідів громад. течій на Україні. Т. 2. Київ, 1930. С. 155–173.
6. Матеріали до історії декабристського руху на Україні // Нариси з соціально-економічної історії України. Т. 1. Київ, 1932. С. 295–324.
7. Історія військових поселень в Україні : з неопублікованої спадщини. Харків: Сага, 2007. 348 с.

Джерела

1. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна // Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника / авт.-уклад. Л. В. Гарбар ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2017. С. 27–28. Електрон. аналог: URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/303/4/doch.pdf> .
2. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна (7.10.1889 – 19.09.1942) // Історики Харківського університету : біобібліогр. довід. (1905 – 2013 рр.) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна ; [уклад.: О. М. Богдашина та ін.]. Харків, 2013. С. 23–24.
3. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна // Енциклопедія історії України. У 10 т. Київ, 2003. Т. 1 : А – В. С. 161.
4. Березюк Н. М. О. Д. Багалій-Татарінова: сторінки біографії // Студії з архівної справи та документознавства. Київ, 2002. Т. 8. С.190 – 194.
5. Березюк Н. М. Дочь историка: Ольга Дмитриевна Багалея-Татарінова (1889–1942 гг.) // Багаліївські читання в НУА, III. Д. І. Багалій і культура Слобідської України : програма та матеріали, Харків, 6 листоп. 2000 р. Харків, 2000. С. 14–24. Електрон. аналог: URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/303/4/doch.pdf> .
6. Березюк Н. М. Історик і бібліограф Ольга Дмитрівна Багалій-Татарінова // Бібл. форум України. 2009. № 4. С. 39–44.
7. Березюк Н. М. Ольга Дмитрівна Багалій-Татарінова – історик і бібліограф (1889–1942) // Короленківські читання : матеріали наук.- практ. конф. ХДНБ, 8 жовт. 2000 р. / ХДНБ ім. В. Г. Короленка ; уклад. Л. М. Багрянцева. Харків, 2000. С. 125–132.
8. Березюк Н. М. Повернені з непам'яті : (О. Д. Багалій-Татарінова,

1889–1942 р.). // Харків. ун-т. 2001. 9 січ. № 1.

9. Богдашина О. М. Діяльність Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. акад. Д. І. Багалія. Харків, 1994. 196с.

10. Богдашина О. М., Верба І. Листи Н. Д. Полонської-Василенко до О. Д. Багалій-Татарінової // Наукові записки Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського : зб. пр. молодих вчених та аспірантів. Т. 3. Київ, 1999. С. 498–520.

11. Богдашина О. М., Кравченко В. В. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна // Енциклопедія сучасної України. Т. 2 : Б – Біо / НАН України; Наук. т-во ім. Т.Г. Шевченка ; Координац. бюро ЕСУ НАН України. Київ, 2004. С. 46–47. Електрон. аналог: URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=38697.

12. Богдашина О. М., Кравченко В. В. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна // Українські архівісти. Біобібліографічний довідник. Вип. 1. (XIX ст. – 1930-ті рр.). Київ, 1999. С. 27.

13. Верба І. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна // Українські історики ХХ століття : біобібліогр. довід. Київ, 2003. Вип. 2, ч. 1. С. 13–14.

14. Верба І. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна // Довідник з історії України (А – Я) : посіб. для серед. загальноосвіт. навч. закл. Київ, 2002. С. 44 – 45.

15. Гісцова Л. Харківський історичний архів : 1880–1943 // Архіви України. 2006. № 1–6 (259). С. 376 – 411.

16. Історія бібліотечної справи та бібліографії в Україні : ретросп. бібліогр. покажч. середини XVIII – почату ХХІ ст. : у 2 т. Т. 2 / М-во культури України. Нац. парлам. б-ка України. Київ, 2013. С. 105.

17. Кравченко В. В. Д. И. Багалей : науч. и обществ. деятельность.

Харьков, 1990. 176 с.

18. Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х років. Київ, 2000. 592 с.

19. Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. Л., 1928. С. 519.

20. Павлова Т. Г. О. Д. Багалій: доля історика // Багалій О. Д. Історія військових поселень в Україні. Із неопублікованої спадщини. Харків, 2007. С. 5–32.

21. Полянська Н. І., Дмитрієва О. М. Перший в країні : історія та сьогодення відділу «Україніка» : зб. наук. пр. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків, 2012. Вип. 7. С. 30.

22. ХДНБ ім. В. Г. Короленка. Архів. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 3, 5, 10, 13 (Отчеты о работе отделов Государственной научной библиотеки им. В. Г. Короленко за 1917–1932 гг.).

23. ХДНБ ім. В. Г. Короленка. Меморіальний фонд. Ф. Р-1034.

Дмитриченко Інна Володимирівна

Статтю створено 03.03.2020